

WPŁYW PRAC UTRZYMANIOWYCH NA HYDROMORFOLOGIĘ I STAN EKOLOGICZNY CIEKÓW

Na podstawie badań przeprowadzonych
w województwie warmińsko-mazurskim i podlaskim

W ramach projektu
„Społeczna kontrola zarządzania ekosystemami rzecznyymi w Polsce”
w programie Obywatele dla Demokracji, prowadzonym przez Fundację im. Stefana Batorego
z Polską Fundacją Dzieci i Młodzieży,
finansowanym ze środków Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego

Marlena Tarapata

W lipcu 2013 roku, w ramach pracy magisterskiej wykonałam badania metodą River Habitat Survey na kilkunastu rzekach w województwie warmińsko-mazurskim oraz podlaskim. Do badania zostały wybrane po dwa odcinki na każdym cieku – jeden z nich poddawany uprzednio pracom utrzymaniowym, a drugi, według rejestru prac prowadzonego od 2010 roku, niepoddawany zabiegom konserwacyjnym¹, w celu oceny wpływu prac utrzymaniowych na środowisko naturalne rzek.

Metoda River Habitat Survey jest to system oceny jakości rzek, odnoszący się do ich warunków hydromorfologicznych i na jego podstawie można obliczyć:

- wskaźnik naturalności (HQA, Habitat Quality Assessment), który bazuje na obecności oraz różnorodności naturalnych elementów koryta i doliny rzecznej;
- wskaźnik przekształcenia (modyfikacji) siedliska (HMS, Habitat Modification Score), który określa zakres przekształceń antropogenicznych w morfologii cieku².

Po uwzględnieniu obu wskaźników, każdy z badanych odcinków otrzymuje odpowiednią klasę stanu hydromorfologicznego, gdzie I klasa oznacza najlepiej zachowany stan, równoznaczny z naturalnym, a klasa V charakteryzuje cieki najbardziej zdegradowane.

---

¹ Jabłońska E., Kotkowicz M., Manewicz M., Kułak M. (2013) Inwentaryzacja oraz ocena skutków przyrodniczych prac 'utrzymaniowych' na rzekach województw łódzkiego, podkarpackiego, małopolskiego, świętokrzyskiego, warmińsko-mazurskiego, zachodniopomorskiego, opolskiego, wielkopolskiego w latach 2010-2012 - opracowanie w oparciu o ogłoszenia o przetargach zamieszczone na stronach internetowych WZMiUW oraz wyniki ankiet wysłanych do tych instytucji. WWF Report, mscr.

² Szoszkiewicz K. i in. (2012) Hydromorfologiczna ocena wód płynących. Podręcznik do badań terenowych według metody River Habitat Survey w warunkach Polski.

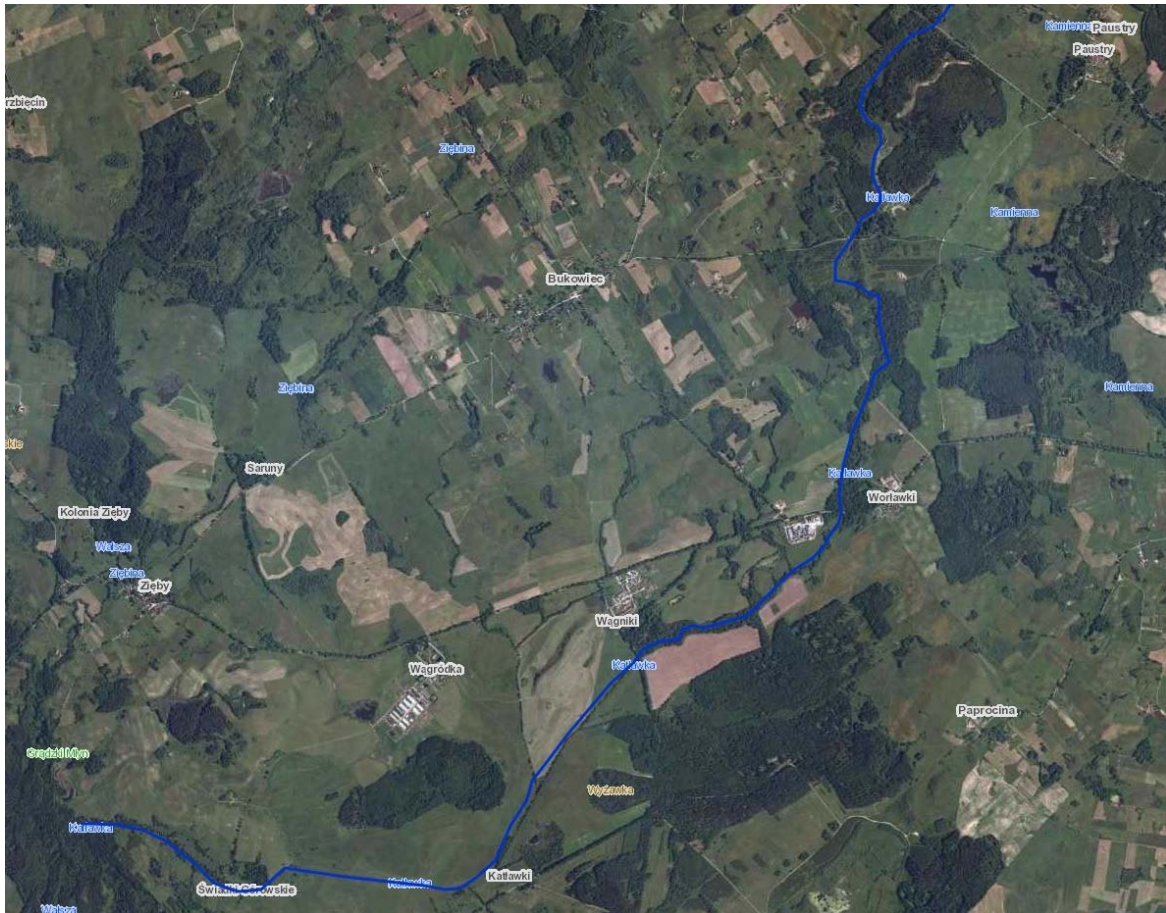
Tab. 1. Pięć klas stanu hydromorfologicznego na podstawie wartości wskaźników HQA i HMS.

		kategorie wartości wskaźnika HQA				
		bardzo naturalny (HQA=57)	naturalny (HQA=50-56)	umiarkowanie naturalny (HQA=37-49)	słabo naturalny (HQA=30-36)	mało naturalny (HQA<30)
kategorie wartości wskaźnika HMS	naturalny (HMS=0-2)	I	II	II	III	III
	słabo zmodyfikowany (HMS=3-8)	II	II	III	III	IV
	umiarkowanie zmodyfikowany (HMS=9-20)	III	III	III	IV	IV
	znacząco zmodyfikowany (HMS=21-44)	III	IV	IV	IV	V
	silnie zmodyfikowany (HMS=45)	IV	IV	V	V	V

Na przełomie czerwca i lipca 2015 roku, w ramach projektu „Społeczna kontrola zarządzania ekosystemami rzecznyymi w Polsce” powtórzono badanie terenowe na tych samych odcinkach pięciu rzek, co w 2013 roku, otrzymując wyniki przedstawione w niniejszym raporcie.

Katławka

Katławka to rzeka płynąca poprzez nieużytki, zakrzaczenia i zalesienia oraz pola uprawne. Na całej swojej długości, oprócz jednego miejsca w miejscowości Worławki, nie przepływa w pobliżu ludzkich zabudowań.

Źródło: <http://geoportal.gov.pl/3>

W roku 2013 został ogłoszony przetarg, w wyniku którego ręcznie usunięto muł łącznie na 3,85 km rzeki i wykoszono roślinność wzdłuż pasa długości 8,7 km oraz usunięto przetamowania na całej długości ciek³. Za wykonanie tych robót, razem z podobnymi pracami na dwóch innych rzekach (na długości 20,4 km oraz 24,0 km) wykonawca otrzymał wynagrodzenie w wysokości 49 217,71 zł⁴. Na podstawie tych informacji można łatwo obliczyć koszt „utrzymania” jednego kilometra ciek – wynosi on 850 zł.

Co ciekawe, prace związane z odmulaniem ciek, przeprowadzono w miejscu, gdzie rzeka przepływa przez tereny niezamieszkałe ani niebędące gruntami ornymi.

W trakcie badania terenowego w lipcu 2013 roku okazało się, że odcinek przeznaczony do prac utrzymaniowych zatamowany jest przez żeremie, za którym tworzy się ogromne rozlewisko. Z wizji terenowej przeprowadzonej w dn. 20.07.2013r. wynikało, że odmulanie przeprowadzono jedynie na

³ Na podstawie przetargu ogłoszonego przez ZMiUW w Olsztynie dn. 26.07.2013r. <http://www.zmiuw.pl/konserwja-urzedzen-melioracyjnych/164-konserwja-ciekow-istotnych-dla-rolnictwa-i-melioracji-podstawowych-zadanie-xxvii-gm-gorowo-ilaweckie-orneta-biszynek-bartoszyce-sepopol-woj-warminko-mazurskie>

⁴ Na podstawie dokumentu „Informacja o wyborze najkorzystniejszej oferty”, tamże.

Spółeczna kontrola zarządzania ekosystemami rzecznyymi w Polsce – projekt w ramach programu Obywatele dla Demokracji

odcinku około 300 metrów, do tamy bobrowej, która wbrew założeniom opisanym w specyfikacji przetargowej, nie została usunięta.

W miejscu, gdzie przeprowadzono prace, wskaźnik modyfikacji siedliska rzeczno-geologicznego wyniósł 12 (umiarkowanie zmodyfikowany), podczas gdy wskaźnik naturalności wyniósł 37 (słabo naturalny), co zaklasyfikowało ten odcinek do IV, przedostatniej klasy stanu hydromorfologicznego.

Dla porównania, odcinek tej rzeki niepoddany żadnym modyfikacjom uzyskał w wyniku badania 0 punktów dla wskaźnika modyfikacji oraz 56 punktów dla wskaźnika naturalności (kategoria: naturalny), co zaklasyfikowało ten odcinek do II klasy stanu hydromorfologicznego. Odcinek ten również na dużej powierzchni przekształcił się w staw w wyniku zatamowania przepływu przez tamę bobrową. Biorąc pod uwagę położenie rzeki wśród lasu i nieużytków, przekształcenie to pozytywnie wpłynęło na stan ekologiczny badanego odcinka, nie tworząc jednocześnie zagrożenia dla ludzi.

W 2014 roku ponownie ogłoszono przetarg na „konserwację cieków istotnych dla rolnictwa i melioracji podstawowych”, m.in. dla rzeki Katławki. Pracom został poddany cały, 13,5 km odcinek rzeki. Odmulaniem zostało objęte 6,6 km rzeki (2,75 km więcej niż w 2013 roku) oraz tak samo jak rok wcześniej wykoszono roślinność wzdłuż pasa długości 8,7 km i usunięto przetamowania na całej długości ciek⁵. Wybrano wykonawcę, którego oferta wynosiła 154 571,44 zł. Wykonawca w tej cenie wykonał prace na 52,5 km rzek, co daje koszt „utrzymania” jednego kilometra rzeki na poziomie 2 944 zł (około 3,5 razy więcej, niż rok wcześniej)⁶. W wyniku prac poddano odmulaniu ponownie ten sam odcinek co w 2013 roku, a także odcinek, który w 2013 roku nie został poddany żadnym modyfikacjom. Na obu odcinkach zostały zlikwidowane tamy bobrowe, a koryto rzeki zostało odmulone i wyprofilowane.

W 2015 roku zbadano stan hydromorfologiczny dwóch wspomnianych wcześniej odcinków. Odcinek modyfikowany wcześniej w 2013 i w 2014 roku osiągnął 44 punkty dla wskaźnika naturalności (umiarkowanie naturalny) oraz 30 punktów dla wskaźnika przekształcenia (znacząco zmodyfikowany), co klasyfikuje ten odcinek do IV klasy stanu hydromorfologicznego, podobnie jak w 2013 roku.

Drugi odcinek rzeki, uzyskał 54 punkty dla wskaźnika naturalności (naturalny), zaledwie o 2 punkty mniej niż w 2013 roku. Dla wskaźnika modyfikacji wartość wzrosła jednak znacznie: z 0 do 18 punktów (umiarkowanie zmodyfikowany), co spowodowało, że odcinek ten po przeprowadzeniu prac utrzymaniowych w 2014 roku zmienił klasę stanu hydromorfologicznego z II na III.

W żadnym z dwóch badanych odcinków prace utrzymaniowe nie wpłynęły pozytywnie na środowisko naturalne rzeki Katławki. W 2013 roku obrazuje to porównanie odcinka poddanego pracom utrzymaniowym (IV klasa stanu hydromorfologicznego) z odcinkiem naturalnym (II klasa stanu hydromorfologicznego). W 2015 roku zauważyć można również degradację odcinka naturalnego, spowodowaną pracami przeprowadzonymi w roku 2014: spadek z II do III klasy.

---

⁵ Na podstawie przetargu ogłoszonego przez ZMiUW w Olsztynie dn. 14.05.2014r.

http://www.zmiuw.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=270:konserwacja-ciekow-istotnych-dla-rolnictwa-i-melioracji-podstawowych-zadanie-xiii-gm-sepopol-lidzbark-warminski-gorowo-ilaweckie-kiwity-bisztynek-bartoszyce-woj-warminsko-mazurskie&catid

⁶ Na podstawie dokumentu „Informacja o wyborze najkorzystniejszej oferty”, tamże.

2013

2015

Katławka; odcinek w 2013 roku niepoddany pracom utrzymaniowym, widoczne rozlewisko spowodowane przez tamę bobrową. Po prawej stronie stan z 2015 roku – tama bobrowa usunięta, koryto rzeki wyprofilowane.

2013

2015

Kataławka; po lewej stronie nieusunięta tama na odcinku przeznaczonym do prac utrzymaniowych w 2013 roku. Za tamą widoczne rozlewisko. Po prawej stronie – zlikwidowane przetamowanie.

2013

2015

Katławka. Po lewej stronie rozlewisko otoczone terenami leśnymi. Po prawej stronie – to samo miejsce rok po przeprowadzeniu prac utrzymaniowych w 2014 roku.

Spółeczna kontrola zarządzania ekosystemami rzecznyymi w Polsce – projekt w ramach programu Obywatele dla Demokracji

W 2013 roku ogłoszono przetarg na konserwację rzeki Kwieli, który obejmował usuwanie przetamowań na całej długości ciek, tj. 15,2 km, wykaszanie brzegów na 10,5 km, hakowanie roślinności podwodnej na 3,4 km oraz odmulanie na 5 km ciek⁷. Wykonawca, za przeprowadzenie tych oraz podobnych robót na innej rzece (łącznie roboty na 30,4 km cieków) otrzymał 74 485,79 zł⁸, co daje kwotę 2449 zł za 1 kilometr prac utrzymaniowych.

W 2013 roku przeprowadzono badanie terenowe na obszarze nieobjętym pracami utrzymaniowymi oraz na obszarze, gdzie prace były wcześniej przeprowadzone w 2011 roku. Odcinek naturalny rzeki w badaniu metodą RHS otrzymał wynik 69 dla wskaźnika naturalności (bardzo naturalny) oraz 8 dla wskaźnika modyfikacji (słabo zmodyfikowany), co łącznie klasyfikuje ten odcinek w II klasie stanu hydromorfologicznego. Odcinek poddany pracom utrzymaniowym, płynący poprzez pola uprawne i łąki, otrzymał 20 punktów wskaźnika naturalności (mało naturalny) oraz 19 punktów wskaźnika modyfikacji (umiarkowanie zmodyfikowany), co łącznie daje temu odcinkowi IV klasę stanu hydromorfologicznego.

W 2014 roku ogłoszono kolejny przetarg na prace utrzymaniowe dla rzeki Kwieli. Podobnie jak rok wcześniej obejmowały one usuwanie przetamowań na całej długości ciek, usuwanie roślinności podwodnej na 3,4 km i odmulanie na 5 km; nieznacznie zmniejszono długość odcinka z wykaszaniem roślinności na brzegach – z 10,5 do 9,4 km⁹. Najniższa cena, zaproponowana przez wykonawcę wynosiła 47 795,40 zł¹⁰ i obejmowała również prace na innej rzece – łącznie na 24,5 km cieków. W 2014 roku prace utrzymaniowe na rzece Kwieli wyniosły, przeliczając, 1952 zł za kilometr.

Badanie terenowe wykonane w 2015 roku wykazało, że odcinek niepoddany przekształceniom pozostał w tej samej, II klasie stanu hydromorfologicznego (uzyskując 63 punkty wskaźnika naturalności i 8 punktów wskaźnika modyfikacji). W odcinku poddanym pracom utrzymaniowym po raz kolejny w 2014 roku wskaźnik naturalności spadł do 10 (mało naturalny), co spowodowane było najprawdopodobniej obniżeniem poziomu wody w ciek. Wskaźnik modyfikacji osiągnął wartość 20 (umiarkowanie zmodyfikowany), dając temu odcinkowi IV klasę stanu hydromorfologicznego, tak samo jak w 2013 roku.

---

⁷ Na podstawie przetargu ogłoszonego przez ZMiUW w Olsztynie dn. 23.05.2013r.
http://www.zmiuw.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=146:konserwacja-ciekow-istotnych-dla-rolnictwa-i-melioracji-podstawowych-zadanie-xxi-gm-purda-gietrzwald-jonkowo-dywity-jeziorany-barczewo-dobre-miasto-woj-warminsko-mazurskie&catid=87&Itemid=477

⁸ Na podstawie dokumentu „Informacja o wyborze najkorzystniejszej oferty”, tamże.

⁹ Na podstawie przetargu ogłoszonego przez ZMiUW w Olsztynie dn. 28.05.2014r.
http://www.zmiuw.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=286:konserwacja-ciekow-istotnych-dla-rolnictwa-i-melioracji-podstawowych-zadanie-xxiii-gm-barczewo-dobre-miasto-jeziorany-dywity-olsztyn-gietrzwald-purda-jonkowo-stawiguda-woj-warminsko-mazu

¹⁰ Na podstawie dokumentu „Informacja o wyborze najkorzystniejszej oferty”, tamże.

2013

2015

Kwiela; Odcinek naturalny, niepoddawany żadnym zabiegom hydrotechnicznym ani pracom utrzymaniowym.

Kwiela; Odcinek regularnie poddawany pracom utrzymaniowym.

Społeczna kontrola zarządzania ekosystemami rzecznyymi w Polsce – projekt w ramach programu Obywatele dla Demokracji

2013

2015

Kwiela; odcinek poddawany pracom utrzymaniowym – roku 2015 poziom wody jest znacznie niższy niż 2 lata wcześniej, a lustro wody niewidoczne przez zbierające się glony i roślinność porastającą dno i brzegi.

Prace utrzymaniowe przeprowadzone na rzece Kwieli w 2013 i 2014 roku kosztowały ponad 67 tys. złotych. Nie przyczyniły się do polepszenia stanu ekologicznego ciek. Odcinek regularnie poddawany pracom utrzymaniowym (lata: 2011, 2013, 2014) jest o dwie klasy stanu hydromorfologicznego niżej niż odcinek naturalny.

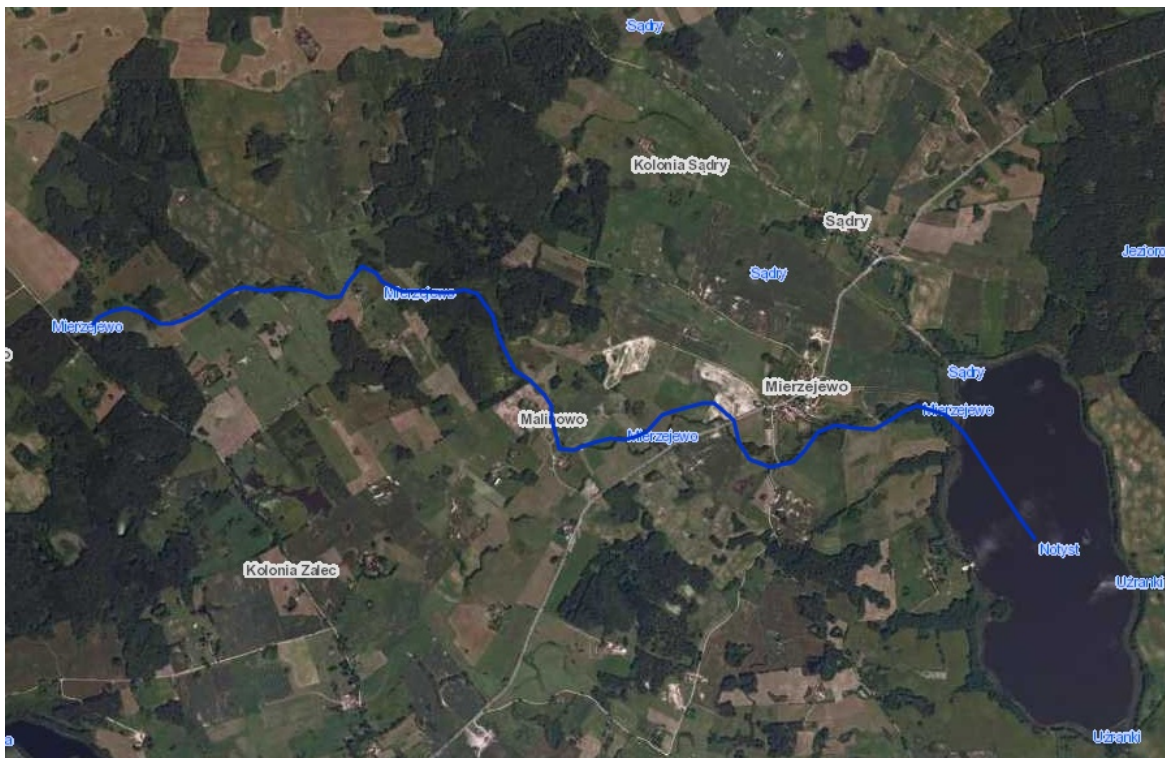
Mierzejewo

W 2013 roku ogłoszono przetarg na konserwację bieżącą rzeki Mierzejewo dwukrotnie. Za pierwszym razem prace polegać miały na usuwaniu roślin ze skarp i dna na 5,3 km ciek oraz na usuwaniu namułu z 1,1 km rzeki¹¹. W tym samym przetargu ogłoszono prace na 7 innych rzekach, łącznie na 28,7 km. Za wykonanie całości prac wykonawca zaproponował 60 tys. zł¹² – trudno jednak uśrednić i wyliczyć kwotę za 1 kilometr robót, gdyż prace na wymienionych w przetargu rzekach różniły się stopniem zaawansowania technicznego – niekiedy było to jedynie ręczne wykaszanie, a innym razem rozbiórka rurociągu, ułożenie narzutu kamiennego i praca koparko-odmularką.

---

¹¹ Na podstawie przetargu ogłoszonego przez ZMiUW w Olsztynie dn. 11.02.2013r. http://www.zmiuw.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=118:konserwacja-ciekow-istotnych-dla-rolnictwa-i-melioracji-podstawowych-zadanie-iv-gm-korsze-ketrzyn-reszel-srokowo-barciany-sorkwity-biskupiec-mikolajki-piecki-mragowo-woj-warminsko-mazurskie&catid=87&Itemid=477

¹² Na podstawie dokumentu „Informacja o wyborze najkorzystniejszej oferty”, tamże.

Źródło: <http://geoportal.gov.pl/3>

Za drugim razem przetarg obejmował, tak samo jak poprzednio, wykaszanie i usuwanie roślin z brzegów i dna na 5,3 km cieką oraz usuwanie namułu na 450 metrach na rzece Mierzejewo¹³. Jednocześnie przetarg obejmował 11 innych cieków – łącznie 40,2 km. Za wykonanie całości prac wybrano ofertę na kwotę 98 260,33 zł¹⁴, lecz podobnie jak poprzednio, w związku z różnorodnością prac na poszczególnych rzekach, trudno jest uśrednić cenę za 1 kilometr prac konserwacyjnych w tym przetargu.

W lipcu 2013 roku na rzece Mierzejewo przeprowadzono badania terenowe na dwóch odcinkach – jeden z nich nigdy wcześniej nie był poddawany pracom utrzymaniowym, a na drugim, zgodnie z przetargiem ogłoszonym 11.02.2013r., prace miały być wykonane do 20.06.2013r. Odnotowano wykonanie tych prac w postaci wykaszania brzegów. Na badanym odcinku nie zauważono śladów odmulania, ponieważ dno na odcinku przeznaczonym do tego zabiegu składało się głównie z piasku, żwiru i kamieni. Wynik wskaźnika naturalności dla tego odcinka wyniósł 50 (naturalny) a wskaźnik modyfikacji 12 (umiarkowanie zmodyfikowany) – do tej wartości najbardziej przyczyniła się obecność w korycie przepustu zwężającego przepływ. Łącznie odcinek uzyskał III klasę stanu hydromorfologicznego. Dla porównania, odcinek niepoddany pracom utrzymaniowym otrzymał

¹³ Na podstawie przetargu ogłoszonego przez ZMiUW w Olsztynie dn. 23.05.2013r. http://www.zmiuw.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=147:konserwacja-ciekow-istotnych-dla-rolnictwa-i-melioracji-podstawowych-zadanie-xxii-gm-korsze-barciany-reszel-mragowo-mikolajki-piecki-biskupiec-kolno-sorkwity-woj-warmińsko-mazurskie&catid=87&Itemid=477

¹⁴ Na podstawie dokumentu „Informacja o wyborze najkorzystniejszej oferty”, tamże.

Spółeczna kontrola zarządzania ekosystemami rzecznyymi w Polsce – projekt w ramach programu Obywatele dla Demokracji

wartość 68 dla wskaźnika naturalności (bardzo naturalny) i 13 dla wskaźnika modyfikacji (umiarkowanie zmodyfikowany), co łącznie dało II klasę stanu hydromorfologicznego.

W roku 2014 również ogłoszono dwa przetargi na prace na rzece Mierzejewo. W obu przypadkach było to usuwanie namułu koparko-odmularkami, jednak na wyższym odcinku rzeki niż w 2013 roku. Przetarg z lipca¹⁵ obejmował 1,7 km cieku, a oprócz tego 9 innych rzek – łącznie 32,3 km, oraz drobne remonty na dwóch stacjach pomp. Za całość robót najkorzystniejsza była oferta na 96 267,49zł¹⁶; znowu trudno jest jednak uśrednić cenę na 1 kilometr w związku z dużą różnorodnością prac. Przetarg z października 2014 roku¹⁷ obejmował 1,2 km rzeki Mierzejewo oraz inny ciek na długości 2,8 km, a także remont stacji pomp. Na wykonanie tego zadania wybrano ofertę na kwotę 47 182,80zł¹⁸.

W 2015 roku powtórzono badanie terenowe na tych samych odcinkach, co w roku 2013. Okazało się, że w odcinku, gdzie w 2013 r. przeprowadzano prace utrzymaniowe, nie ma wody w korycie. Ten fakt przyczynił się do obniżenia wartości wskaźnika naturalności – z 50 spadła ona do 25 (mało naturalny). Brak prac utrzymaniowych w ciągu dwóch lat sprawił, że nieco spadł wskaźnik przekształcenia – z 12 do 8 (słabo zmodyfikowany). Mimo tej nieznacznej poprawy zmiana nawodnienia cieku spowodowała obniżenie klasy stanu hydromorfologicznego z III do IV.

Badanie przeprowadzone na odcinku niepoddawanych pracom utrzymaniowym ponownie w 2015 roku wykazało spadek wskaźnika naturalności – z 68 do 42 (umiarkowanie naturalny). Spowodowane to było przede wszystkim degradacją brzegów rzeki oraz dna koryta przez zwierzęta hodowlane – wypas krów w okolicy cieku. W połączeniu z niskim stanem wody doprowadziło to, na niektórych fragmentach, do całkowitego rozmycia linii brzegowej, a co za tym idzie zaniku większości naturalnych elementów brzegów i koryta odnotowanych w 2013 roku. Zmiany te wpłynęły również na wzrost wskaźnika przekształcenia do 19 (umiarkowanie zmodyfikowany), dając łącznie III klasę stanu hydromorfologicznego, o jedną klasę niżej niż dwa lata wcześniej.

---

¹⁵ Na podstawie przetargu ogłoszonego przez ZMiUW w Olsztynie dn. 04.07.2014r.

http://www.zmiuw.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=147:konserwacja-ciekow-istotnych-dla-rolnictwa-i-melioracji-podstawowych-zadanie-xxii-gm-korsze-barciany-reszel-mragowo-mikolajki-piecki-biskupiec-kolno-sorkwity-woj-warminsko-mazurskie&catid=87&Itemid=477

¹⁶ Na podstawie dokumentu „Informacja o wyborze najkorzystniejszej oferty”, tamże.

¹⁷ Na podstawie przetargu ogłoszonego przez ZMiUW w Olsztynie dn. 22.10.2014r.

http://www.zmiuw.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=147:konserwacja-ciekow-istotnych-dla-rolnictwa-i-melioracji-podstawowych-zadanie-xxii-gm-korsze-barciany-reszel-mragowo-mikolajki-piecki-biskupiec-kolno-sorkwity-woj-warminsko-mazurskie&catid=87&Itemid=477

¹⁸ Na podstawie dokumentu „Informacja o wyborze najkorzystniejszej oferty”, tamże.

2013

2015

Mierzejewo; odcinek poddany pracom utrzymaniowym w 2013 roku – widoczne wykoszone brzegi, w 2015 roku brak wody w korycie.

2013

2015

Mierzejewo; w 2015 roku odcinek niepoddawany pracom utrzymaniowym jest silnie zdegradowany (wypas krów).

Spółeczna kontrola zarządzania ekosystemami rzecznyymi w Polsce – projekt w ramach programu Obywatele dla Demokracji

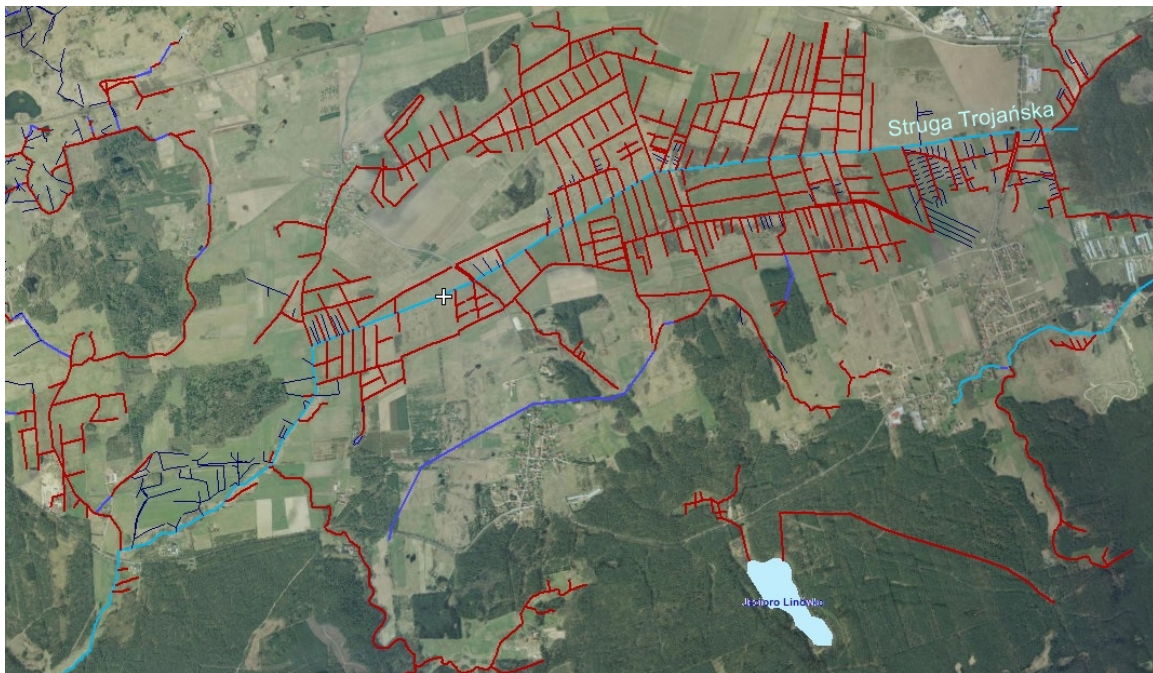
2013

2015

Mierzejewo; betonowy przepust na odcinku rzeki niepoddawanym w ostatnich latach pracom utrzymaniowym w 2013 roku nie pełni już swojej pierwotnej funkcji; w 2015 roku rozdeptanie brzegów spowodowało, że bieg rzeki omija przepust, czyniąc go elementem zaśmiecającym krajobraz.

Trojańska

Źródło: <http://start.geomeliportal.pl/geomeliportal/>

Spółeczna kontrola zarządzania ekosystemami rzecznyymi w Polsce – projekt w ramach programu Obywatele dla Demokracji

Struga Trojańska to, jak widać na mapie, kanał służący do odprowadzania wody z pól i łąk. Prawdopodobnie wykopano go wiele lat temu w ramach przekształcania terenów podmokłych na grunty rolne, o czym świadczy to, że materiałem brzegów jest mursz – zmineralizowany torf.

W 2013 roku ogłoszono przetarg na prace utrzymaniowe na 7,5km ciek (od 0+500 do 8+000m; co ciekawe kilometry wskazane na mapie dołączonej do przetargu nie pokrywają się z opisem) – usunięcie przetamowań na całej wyznaczonej długości, wykoszenie roślinności na brzegach na 6,8 km i wykarczowanie krzewów na 0,9 km, usunięcie roślin z koryta na 3,8 km, usuwanie namułu: ręcznie na 3,1 km oraz koparko-odmularką na 3,0 km¹⁹. W przetargu uwzględniono również 2 inne cieki, gdzie do wykonania były podobne prace oprócz mechanicznego odmulania – łącznie na 17,5 km rzek. Do wykonania tych prac wybrano firmę, której oferta wynosiła 55 491,51 zł²⁰. Koszt tych prac to średnio 3 171zł za kilometr.

MAPA SYTUACYJNO-WYSOKOŚCIOWA
SKALA 1 : 25000

KONSERWACJA BIEŻĄCA - STRUGI TROJAŃSKIEJ
W KM 0 + 000 + 7 + 660

ZALĄCZNIK GRAFICZNY DO PRZEDMIARU ROBÓT

Sporządził: Zbigniew Skowroński

Źródło: załącznik do SIWZ z przetargu ogłoszonego przez ZMiUW w Olsztynie 23.05.2013r.

¹⁹ Na podstawie przetargu ogłoszonego przez ZMiUW w Olsztynie dn. 23.05.2013r.
http://www.zmiuw.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=146:konserwacja-ciekow-istotnych-dla-rolnictwa-i-melioracji-podstawowych-zadanie-xxi-gm-purda-gietrzwald-jonkowo-dywity-jeziorany-barczewo-dobre-miasto-woj-warmińsko-mazurskie&catid=87&Itemid=477

²⁰ Na podstawie dokumentu „Informacja o wyborze najkorzystniejszej oferty”, tamże.

Spółeczna kontrola zarządzania ekosystemami rzecznyymi w Polsce – projekt w ramach programu Obywatele dla Demokracji

W lipcu 2013 roku przeprowadzono badanie w miejscu, które zostało wyznaczone do odmulania i według posiadanych informacji było już wcześniej poddawane takim pracom w 2012 roku. Po przybyciu na miejsce okazało się, że prace nie zostały jeszcze wykonane. W wyniku badania wyznaczono wartość wskaźnika naturalności na poziomie 18 (mało naturalny), a wskaźnika modyfikacji na 28 (znacząco zmodyfikowany). Przeprowadzono badanie również na odcinku ciek, który według posiadanych informacji w ostatnich latach nie był poddawany pracom utrzymaniowym. Jego wartość wskaźnika naturalności wynosiła 16 (mało naturalny), a wskaźnika modyfikacji 28 (znacząco zmodyfikowany). Obydwa odcinki zaklasyfikowały się do ostatniej, V klasy stanu hydromorfologicznego. Wynik ten wskazuje na to, że cały ciek jest sztucznym kanałem, o niewielkiej ilości lub pozbawionym naturalnych elementów charakterystycznych dla małych i średnich rzek nizinnych (różnorodne typy przepływu, odsypy brzegowe, meandry, drzewa na szczytach brzegów itp.). Posiada za to wiele elementów antropogenicznych, takich jak znacząco pogłębione, wyprofilowane koryto, duża ilość przepustów czy umocnienia brzegów.

W 2014 roku ponownie ogłoszono przetarg na konserwację Strugi Trojanowskiej na 7,5 km, tym razem prace objęły usuwanie roślinności brzegowej i dennej oraz usuwanie przetamowań na całej wyznaczonej długości²¹.

W 2015 roku powtórzono badanie terenowe na tych samych odcinkach, co w 2013 roku. Odcinek odmulany dwa lata wcześniej otrzymał wartość wskaźnika naturalności 17 (mało naturalny), a wartość wskaźnika modyfikacji 30 (znacząco zmodyfikowany), co łącznie dało V klasę stanu hydromorfologicznego, tak samo jak w 2013 roku. Odcinek, na którym prace utrzymaniowe nie były prowadzone wcześniej otrzymał 20 punktów wskaźnika naturalności (mało naturalny) i 27 punktów wskaźnika modyfikacji (znacząco zmodyfikowany), co również łącznie dało V klasę stanu hydromorfologicznego. Stan ekologiczny ciek nie poprawił się więc nawet tam, gdzie prace utrzymaniowe nie były prowadzone. Przykład ten uwidacznia, jak silny wpływ na dynamiczny układ, jakim jest ciek wodny, mają ingerencje człowieka.

---

²¹ Na podstawie przetargu ogłoszonego przez ZMiUW w Olsztynie dn. 28.05.2014r.

<http://www.zmiuw.pl/konserwacja-urzedzen-melioracyjnych/286-konserwacja-ciekow-istotnych-dla-rolnictwa-i-melioracji-podstawowych-zadanie-xxiii-gm-barczewo-dobre-miasto-jeziorany-dywity-olsztyn-gietrzwald-purda-jonkowo-stawiguda-woj-warminsko-mazurskie>

2013

2015

Trojańska; odcinek niepoddawany pracom utrzymaniowym – w ciągu dwóch lat nie zaszły żadne zmiany – mimo braku ingerencji człowieka ciek nie ulega renaturyzacji.

2013

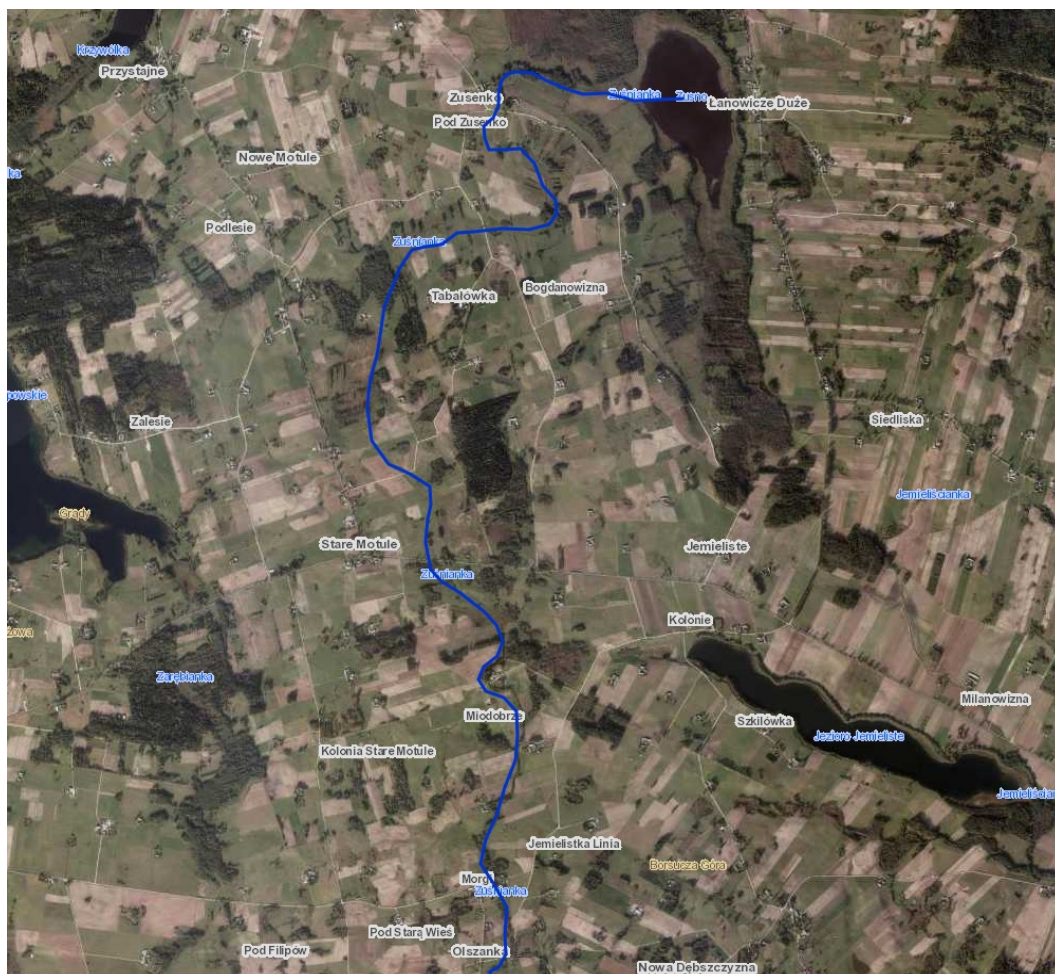
2015

Trojańska; odcinek poddany pracom utrzymaniowym (m.in. odmulanie) w 2012 i 2013 roku.

Spółeczna kontrola zarządzania ekosystemami rzecznyymi w Polsce – projekt w ramach programu Obywatele dla Demokracji

Zuśnianka

Źródło: <http://geoportal.gov.pl/3>

Zuśnianka to rzeka płynąca województwie podlaskim, kilka kilometrów w linii prostej od obszaru Natura 2000 „Dolina Górnej Rospudy”. W 2013 roku WZMiUW w Białymstoku zwrócił się do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska z wnioskiem o wydanie decyzji ustalającej warunki prowadzenia robót ziemnych zmieniających stosunki wodne dla przedsięwzięcia polegającego na mechanicznym odmuleniu rzeki Zuśnianka w km 11+895-12+370, 13+635-15+315, 16+765-18+305. Jak dowiedzieć się można z decyzji Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Białymstoku²² „Zuśnianka jest częścią inwestycji wykonanej w latach 50. i 60., ma za zadanie odprowadzać nadmiar wody ze zmeliorowanego obiektu w celu wykorzystania przyległego obszaru do celów rolniczych (...). We wskazanych do odmulenia odcinkach jest ciekim uregulowanym. Teren przyległy do ciek jest użytkowany rolniczo, a głównym rodzajem użytków zielonych tego obszaru są łąki pobagienne

²² Decyzja ustalająca warunki prowadzenia robót ziemnych z dn. 24.04.2013r.

http://www.wzmiuw.wrotapodlasia.pl/pl/22246bc59829f84/2013_konserwacja_Suwalki2_dubel.htm

charakterystyczne dla terenów zmeliorowanych.” RDOŚ w Białymstoku decyzją z dn. 24.04.2013r. ustalił warunki prowadzenia prac w km 13+635-15+315, 16+765-18+305, jednak odmówił tego dla km 11+895-12+370. Jako argument podał mniejszą niż 3,5km odległość od obszaru Natura 2000 i fakt, że prowadzenie prac w tym odcinku może negatywnie wpłynąć na obszar chroniony prawem wspólnoty europejskiej. Zauważył również, że „wieloletnie zaniechanie utrzymania cieków może mieć korzystny wpływ na rozwój określonych typów siedlisk przyrodniczych i zwiększenie różnorodności przyrodniczej tych obszarów”. Ponadto okazało się, że dla tego odcinka organ nadal prowadzi postępowanie w sprawie natychmiastowego wstrzymania prac i podjęcia niezbędnych czynności w celu przywrócenia stanu poprzedniego dla działań prowadzonych w 2010r. (sic!) przez WZMiUW w Białymstoku pod nazwą „usuwanie szkód powodziowych”. Mimo odmowy ustalenia warunków prowadzenia przedsięwzięcia na tym jednym odcinku, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska uznała, że prace utrzymaniowe w wyższych partiach rzeki, tj. w km 13+635-15+315, 16+765-18+305 nie wpłyną znacząco negatywnie na środowisko, ponieważ są to odcinki stale poddawane takim zabiegom.

W 2013 roku ogłoszono więc przetarg na odmulanie koparko-odmularką 3,2 km rzeki oraz wykaszanie roślinności z brzegów i dna na 5,5 km²³.

W lipcu 2013 roku przeprowadzono badanie terenowe na dwóch odcinkach przeznaczonych do prowadzenia prac utrzymaniowych w tym roku, z których jeden wcześniej poddany był odmulaniu w 2011 roku, a drugi nie był utrzymywany po 2010 roku.

Odcinek odmulany dwa lata wcześniej otrzymał wartość wskaźnika naturalności 16 (mało naturalny) i wartość wskaźnika przekształcenia 12 (umiarkowanie zmodyfikowany), co łącznie dało IV klasę stanu hydromorfologicznego. Odcinek niepoddawany po 2010 roku pracom utrzymaniowym, traktowany jako odcinek referencyjny, otrzymał wartość wskaźnika naturalności równą 24 (mało naturalny) oraz wskaźnika modyfikacji równą 21 (znacząco zmodyfikowany), co dało łącznie V klasę stanu hydromorfologicznego. Wynik odcinka uznanego za referencyjny był zaskakujący. Wspaniała różnorodność roślin w korycie na tym odcinku mogłaby wskazywać na to, że stan cieków jest dość dobry, jednak brak złożonej struktury roślinności na brzegach i proste, wyprofilowane prawdopodobnie przed laty koryta spowodowały, że klasa stanu hydromorfologicznego okazała się niższa niż na odcinku poddawanych pracom utrzymaniowym. Oznacza to, że zabiegi takie jak usuwanie roślin z brzegów („odkraczanie”) oraz prostowanie koryta pogarszają stan cieków na długie lata.

W roku 2014 WZMiUW w Białymstoku ponownie zwrócił się do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska z wnioskiem o wydanie decyzji ustalającej warunki prowadzenia robót ziemnych zmieniających stosunki wodne dla przedsięwzięcia polegającego na mechanicznym odmuleniu rzeki Zuśnianka w km 11+770-12+370. RDOŚ tym razem wydał decyzję ustalającą warunki prowadzenia robót, ostatecznie dochodząc do wniosku, że przedsięwzięcie nie wpłynie negatywnie na obszar Natura 2000 „Dolina Górnej Rospudy”²⁴. W związku z tym w 2014 roku przeprowadzono odmulanie

²³ Na podstawie przetargu ogłoszonego przez WZMiUW w Białymstoku dn. 05.06.2013r. , tamże.

²⁴ Decyzja ustalająca warunki prowadzenia robót ziemnych z dn. 10.10.2013r.

http://www.wzmiuw.wrotapodlasia.pl/pl/22246bc59829f84/Kons_Suwalki_I_2014_K.htm

mechaniczne na 600 m rzeki, a także wykaszanie brzegów i dna oraz usuwanie przetamowań na 5,5 km cieku²⁵.

W roku 2015 ogłoszono przetarg na wykaszanie roślinności z brzegów i dna oraz usuwanie przetamowań na tych samych 5,5 km rzeki co rok i dwa lata wcześniej²⁶.

W lipcu 2015 roku przeprowadzono badanie terenowe na tych samych odcinkach, co w 2013 roku. Odcinek odmulony w 2011 i 2013 roku uzyskał wartość wskaźnika naturalności 30 (słabo naturalny) i wartość wskaźnika przekształcenia 14 (umiarkowanie zmodyfikowany), co łącznie dało IV klasę stanu hydromorfologicznego, podobnie jak 2 lata wcześniej. Mimo nieznacznego wzrostu wskaźnika naturalności spowodowanego stworzeniem się małego rozlewiska w wyniku zatamowania części koryta przez żeremie, stan ekologiczny odcinka nie uległ poprawie. Natomiast odcinek poddany pracom utrzymaniowym w 2013 roku otrzymał wartość 25 obydwu wskaźników (mało naturalny, znacząco zmodyfikowany), uzyskując ostatecznie V klasę stanu hydromorfologicznego, tak samo jak dwa lata wcześniej.

2013

2015

Zuśnianka; odcinek odmulany w 2011 i w 2013 roku. Na zdjęciu z 2013 roku widoczny jest stan sprzed prowadzenia prac utrzymaniowych. Wątpliwości budzi fakt, czy były one w ogóle potrzebne.

²⁵ Na podstawie przetargu ogłoszonego przez WZMiUW w Białymstoku dn. 14.04.2014r., tamże.

²⁶ Na podstawie przetargu ogłoszonego przez WZMiUW w Białymstoku dn. 18.06.2015r.

http://www.wzmiuw.wrotapodlasia.pl/pl/22246bc59829f84/kons_biez_i_napr_budo.htm

2013

2015

Zuśnianka; odcinek poddany pracom utrzymaniowym w 2013 roku. Na zdjęciu z 2013 roku widoczny jest stan sprzed odmulania.

Wszystkie przedstawione przykłady można poddać dyskusji na temat konieczności prowadzenia prac utrzymaniowych. W wielu przypadkach nakłady finansowe są nieadekwatne do otrzymanych korzyści, a na dodatek przyczyniają się do pogorszenia stanu ekologicznego cieków.

Co ciekawe, nawet Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Białymstoku zauważa, że być może dobrym rozwiązaniem byłoby wstrzymanie intensywnych prac utrzymaniowych na rzecz rozwoju nowych typów siedlisk. Jednak mimo wielu przesłanek sugerujących odejście od starych metod „konserwacji” cieków, od kilku lat obserwujemy wzmożoną działalność Zarządów Melioracji i Urzędzeń Wodnych, co przyczynia się do postępującej degradacji stanu ekologicznego rzek w Polsce.

Społeczna kontrola zarządzania ekosystemami rzecznyymi w Polsce – projekt w ramach programu Obywatele dla Demokracji